

SOVET SOTSIALISTIK RESPUBLIKALARI ITTIFOQI: LENIN VA SOSO FAOLIYATIGA BIR NAZAR

Adham Mavlonov - Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası, katta o'qituvchi.

Safaxon Mirzohidov - Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali, talaba
No'monov Kamronbek - Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali, talaba

Annotatsiya: Mazkur maqolada Sovet sotsialistik respublikalari asoschisi Vladimir Ilyich Lenin va Ittifoq Davlatining II rahbari Iosif Vissarionovich Stalin biografiyasi va siyosiy faoliyatga kirish davrlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Rossiya, Vladimir Ilyich Lenin, Iosif Vissarionovich Stalin, Sotsial-demokratiya, Peterburg, uyezd, fevral inqilobi, Soso, Mesame-dasi.

XIX asr oxirida Rossiya bo'ylab sayohat qilayotgan sayyohning birinchi taassuroti mamlakatning ulkan o'lchamidir. Markaziy Yevropadan Tinch okeanigacha cho'zilgan Rossiya dunyodagi eng katta davlat edi. Finlyandiya va poytaxti Varshava bo'lgan Polshaning katta qismi uning hududiga kirardi, shuningdek, qadimiy nasroniy qirolliklari Armaniston va Gruziya hamda Buxoro va Xiva musulmon amirliklari uning tarkibiga kirar edi. G'arbdan sharqqa sayohat qilishda sezilarli tabiiy to'siqlarsiz ulkan tekisliklardan o'tiladi. Xarita chizuvchilar Evropa va Osiyo o'rtasidagi chegarani belgilagan Ural tog'lari ko'chmanchilar yoki bosqinchilar uchun hech qanday to'siq emas edi. Faqat janubda, Yevropadagi Rossiyada Kavkaz tog'lari va Markaziy Osiyo va Xitoy chekkasida Pomir, Tyan Shan va Oltoy kabi katta tog' zanjirlari mavjud edi. Kamroq bo'lgan Karpat tog'lari Ukraina va Markaziy Evropa mamlakatlari o'rtasidagi chegarani belgilardi.¹ G'arbdan sharqqa ko'chish qanchalik oson bo'lsa, shimoldan janubga o'tish ham shunchalik oson edi, bu Dnepr, Don, Volga, Ob, Enisey va Lena kabi katta daryo tizimlari orqali amalga oshirildi. Keng va xilma-xil geografik sharoitlarga qaramay, Rossiyaning aholisi va madaniyati o'ziga xos tarzda shakllangan edi.² Har bir mintaqa o'ziga xos iqlim, tabiat va resurslarga ega bo'lib, bu yerda yashovchi odamlarning turmush tarzi va urf-odatlariga ta'sir ko'rsatgan.

Yuqorida so'z yuritilgan, ulkan hududni o'z ichiga olgan Davlat 1922-1991-yillarda mavjud bo'ldi.³ Keyinchalik sovet respublikalari soni doimiy ravishda oshib bordi. XX asrning 80-yillari o'rtalarida Ittifoq tarkibiga 15 ta respublika kirargan, bu

¹ R.G.Sunny. The Soviet Experiment (Russia, the USSR, and the Successor States). New York. Oxford University Press, 1998.-3-P.

² A. Mavlanov, & S. Mirzohidov (2024). THE CULT OF WATER IN THE ANCIENT BELIEFS OF THE UZBEKS OF THE FERGANA VALLEY. Science and innovation, 3 (C1), 5-7. doi: 10.5281/zenodo.10471818

³<https://tarix.sinaps.uz/hodisa/sovet-sotsialistik-respublikalari-ittifoqi/>

respublikalarda 270 milliondan ortiq odam yashab - yuzdan ortiq millatlar va elatlar vakillari istiqomat qilgan.⁴ Ushbu ittifoq shaklida tuzilgan davlatni Vladimir Ilyich Lenin ilk rahbari sifatida boshqargan. Lenin 1870-yilning 22-aprel kunida tug'ilgan. Vladimir Ilyichning otasi — Ilya Nikolayevich Ulyanov Simbir guberniyasidagi xalq maktablarining inspektori, so'ngra direktori bo'lgan. U Astraxan' shahridan kelgan dehqonning o'g'li edi. Uning otasi qishloq dehqoni bo'lgan. Leninning onasi Mariya Aleksandrovna Blanka shifokor A.D. Blankaning qizi bo'lgan. Lenin onasining millati haqida ko'p bolalik yillarida aytmagan. "Men bilmayman", — deb qisqa javob berar edi.⁵ Lenin, haqiqatan ham, dehqonlar oilasidan chiqqan edi. Uning bobosi va buvisi Nikita Grigorevich Ulyanov va Anna Smirnovna ortiqcha yerga ega bo'lmagan, lekin ularning hayoti baxtli va boy bo'lgan. Vladimir Ilyich Lenin 1898-yilda Nadejda Konstantinovna Krupskaya bilan turmush quradi.⁶ V.I. Lenin va N.K. Krupskaya juda ham farzand ko'rishni xohlashgan, ammo, ma'lumki, bu amalga oshmagan. 1917 yil kuzida Razlivda A.N. Yemelyanov uning onasi Nadejda Kondratyevna bilan N.K. Krupskayaning suhbatiga bexosdan guvoh bo'ldi. Krupskaya e'tirof etdi: "...Biz Vladimir Ilyich bilan juda ham farzand ko'rishni xohlagan edik", "Nima sizga to'sqinlik qildi? Surgun, emigratsiya?".⁷ Savolga: — Nadejda Konstantinovna javob berdi: "Yo'q, mening kasalliklarim. Va shifokorlar yordam berishmadi".⁸ Vladimir Ilyich, erkak sifatida, Nadejda Konstantinovna bilan farzandlari yo'qligi haqidagi afsuslarini bildirishda o'zini tiyib turardi.⁹ Ammo, mavjud guvohlilardan ko'rinib turibdiki, bu masala uning uchun ham og'riqli bo'lgan.

Vladimir Ilyich Lenin siyosiy faoliyatini asosan 1893-yilda Peterburgga kelishi va zavodlar, fabrikalarning ishchilari bilan bog'lanish, marksis kengashlarida faol ishtirok etishi bilan boshlanadi.¹⁰ Peterburg marksislarining biri sifatida o'zini o'rnatish va inqilobiy faoliyatga qo'shiladi. 1897-yil, u bu vaqtda marksistik partiyani yaratish rejasini ishlab chiqishga yaqinlashgani uchun muhim hisoblanadi.¹¹ Sibir surgunida bo'lganida, u Rossiyadagi va chet eldagi boshqa sotsial-demokratlar bilan, Rossiya

⁴ В.П. ВОЛКОВ. ИСТОРИЧЕСКАЯ РОЛЬ СССР В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ И ВСЕМИРНОЙ ИСТОРИИ.

Гражданин. Выборы. Власть. № 1(27)/2023.-190-С.

⁵ Владлен Логинов: Ленин. Полная биография. Родина, 2021 г.-8-С.

⁶ <https://www.theguardian.com/>

⁷ Lenin birinchi marta 1895-yil aprel oyida chet elga chiqdi, «Ishchi sinfni ozod qilish uchun kurash ittifoqi»ning «Mehnat ozodligi» guruhi bilan bevosita aloqalar o'rnatish maqsadida. Bu safarning sababi o'pkasidagi yallig'lanishdan keyingi davolanish va dam olish edi. Bu safar davomida Vladimir Ilyich G.V. Plehanov, P.B. Akselrod bilan tanishdi, Karl Marksning kuyovi P. Lafarg va Germaniya sotsial-demokratik partiyasining yetakchilaridan biri Vilgelm Libknekht bilan uchrashdi. Lenin Shveysariya, Fransiya va Germaniyani ziyorat qildi va 1895 yil sentyabr oyi boshida Rossiyaga qaytdi. V.I. Lenin ikkinchi marta 1900 yil 16 iyulda umumrossiya sotsial-demokratik gazetasi «Iskra»ni nashr etishga tayyorgarlik ko'rish maqsadida chet elga chiqdi. Gazetani Rossiyada nashr etish o'sha sharoitlarda mumkin emas edi. «Iskra» jurnali, «Zarya» jurnali va keyinchalik bolsheviklarning «Vpered» gazetasi ustidagi ishlar Lenin chet elda bo'lishini talab qildi. Vladimir Ilyichning birinchi emigratsiyasi deyarli besh yil davom etdi. Bu davrda u Shveysariya, Germaniya va Buyuk Britaniyada yashadi, Belgiyaga va Fransiyaga ham safarlar qildi.

⁸ З Рубанов С.А. Наследница. — Л., 1990. — С. 178

⁹ В.А. Перфилов. Жизнь Владимира Ильича Ленина: Вопросы и ответы.-С-74.

¹⁰ О'sha Kitob-80-В.↑

¹¹ О'sha Kitob-82-В.↑

ishchilar harakatining markazlari bilan aloqa o'rnatdi. 1905-yilning noyabr oyida, birinchi Rossiya inqilobining ko'tarilish davrida, Lenin Rossiyaga qaytadi. Vatanda Vladimir Ilyich va tez orada kelgan Nadejda Konstantinovna Krupskaya doimiy ravishda politsiyadan yashirinib yurishlari kerak edi. Aytish joizki, Peterburgga kelganidan keyin birinchi yarim oy ichida Lenin 8 ta manzilni o'zgartirdi, 1906-yilda esa - o'zgartirishlar 15 tadan ortdi.¹² Politsiya departamenti Vladimir Ilyichning «Ishchilar partiyasi va uning zamonaviy vaziyatdagi vazifalari» maqolasi asosida uning hibsga olinishini so'radi.

Rossiyada bo'lgan vaqtida V.I. Lenin bir necha bor chet elga chiqdi: 1906-yil aprel oyida IV (Birlashtiruvchi) syezdida qatnashish uchun Stokgolmga, 1907-yil aprel oyida partiyaning V syezdini tayyorlash va o'tkazish uchun Kopengagen va Londonga, va 1907-yil noyabr oyida II Internatsional Kongressida qatnashish uchun Shtutgartga jo'nadi.¹³

1907 yil noyabr oyida Peterburg Matbuot ishlari qo'mitasi V.I. Leninning «12 yil uchun» kitobini hibsga oldi va muallifni sudga tortish bo'yicha ish qo'zg'adi. 22 dekabr kuni Peterburg sud palatasi «Sotsial-demokratiyaning demokratik inqilobdagi ikki taktika» kitobini yo'q qilish to'g'risida hukm chiqardi. Politsiyadan yashirinib, Vladimir Ilyich chet elga chiqishga majbur bo'ldi. V.I. Leninning ikkinchi emigratsiyasi to'qqiz yil davom etdi. U Rossiyaga Fevral inqilobining g'alabasidan keyin, 1917 yil aprel oyida qaytdi. Uning ma'muriyati 1917-yildan 1922-yilgacha bo'lgan Rossiya fuqarolar urushida o'ng va chap qanot bolsheviklarga qarshi qo'shnlarni mag'lub etdi va 1919—1921-yillardagi Polsha-Sovet urushini nazorat qildi.¹⁴ Urush paytidagi vayronagarchilik, ocharchilik va xalq qo'zg'olonlariga javob berib, 1921-yilda Lenin Yangi iqtisodiy siyosat orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantirdi.¹⁵ 1917-yildan keyin bir qancha rus bo'lmagan davlatlar Rossiyadan mustaqillikni qo'lga kiritdilar, ammo beshtasi 1922-yilda yangi Sovet Ittifoqiga majburan qayta birlashtirildi, boshqalari esa Sovet bosqinlarini qaytarishdi. Uning sog'lig'i yomonlashdi, Lenin Gorkida vafot etdi, uning o'rniga Iosif Stalin Sovet hukumatining eng taniqli shaxsi bo'ldi.

G'arbiy Stalinning biograflari uning bolalik va yoshlik yillariga katta e'tibor berishadi, chunki asosiy shaxsiy xususiyatlar aynan shu davrda shakllanishiga ishonishadi. A. Ulaning Stalinning hayoti haqida yozgan kitobida qayd etilishicha, aynan qashshoqlik va Stalinning og'ir bolalik yillari uning butun hayotida o'chmas iz qoldirgan, uni juda erta ishonchsiz va qo'pol odamga aylantirgan, sentimentallikdan

¹² O'sha Kitob-96-B. ↑

¹³ Пролетарская революция. -1924. - № 3. — С. 146

¹⁴ Владимир Ильич Ленин. Биографическая хроника. Т. 5. — М.: Политиздат, 1974. — С. 68

¹⁵ <https://uz.wikipedia.org/wiki/>

mahrum qilgan, rus tilini yomon bilgan, kamchiliklar kompleksidan aziyat chekkan, ambitsiyali, gruzinlar uchun muhim bo'lgan qarindoshlik va shaxsiy do'stlik an'analariga beparvo bo'lgan.¹⁶ 1879-yilda kichik gruzin shahri Gorida kambag'al oilada tug'ilgan. Uning otasi, Vissarion Ivanovich Jugashvili, dehqonlar oilasidan bo'lib, Gorida etikdo'z bo'lib ishlagan. Tahsilsiz va qo'pol odam bo'lib, u o'g'liga yaxshi ta'sir ko'rsata olmagan. Bundan tashqari, u tez orada oilasini tark etib, Tiflisga ko'chib ketgan va u yerda bir muddat poyabzal fabrikasida ishlagan. Keyin u Goriga qaytib kelib, kasal bo'lib qolgan va o'g'li o'spirinligida vafot etgan¹⁷. Keyinchalik Stalin hech qachon otasi haqida eslamagan va uning o'lim sanasi Stalin hayoti va faoliyati rasmiy xronologiyasida keltirilmagan. Stalinning onasi, Yekaterina Georgievna Geladze ham dehqonlar oilasida tug'ilgan. U tikuvchilik va kir yuvish bilan hayotini ta'minlagan. Bolalarni tarbiyalashga vaqti bo'lmagan, va kichik Soso (Stalinning bolalikdagi ismi) ko'p vaqtini ko'chada o'tkazgan. U Jugashvili oilasidagi yagona bola bo'lmagan, lekin boshqa bolalar erta vafot etgan. Stalinning bolaligida chechak bilan kasallangan va bu kasallik uning yuzida iz qoldirgan. Turli hujjatlarda u ko'rsatilgan laqablar orasida "Ryaboy" (chechak izlari bor) laqabi ham bo'lgan. O'n ikki yoshida Stalin yo'l-transport hodisasida chap qo'lini shikastlagan, va vaqt o'tishi bilan chap qo'li o'ng qo'lidan qisqaroq va zaifroq bo'lib qolgan. U o'zining qisman quruq qo'lini ehtiyotkorlik bilan yashirgan, odamlarga ko'rinmaslikka harakat qilgan va kamdan-kam hollarda hatto shifokorlarga ham ko'rsatilgan.¹⁸ Roy Medvedev o'zining "Stalin va Stalinizm" haqida yozgan kitobida Stalinni quyidagicha tariflaydi: "bolaligidayoq Stalinga o'jarlik va tengdoshlari ustidan ustunlikka intilish xos edi. U katta qobiliyatlarga ega bo'lmagan, lekin qat'iyatli va ko'p o'qigan. Kichik bo'yli va jismonan zaif bo'lgan Soso bolalar orasidagi janjallarda muvaffaqiyatga erisha olmasdi va kaltaklanishdan qo'rqardi. U erta yoshda yashirin va qasoskor bo'lib qoldi va umri davomida bo'ychan va jismonan baquvvat odamlarni yoqtirmasdi. Shon-sharafga intilish Stalinning aqli va hissiyotlarini erta egallagan edi. Ammo u kambag'al edi, begona odam sifatida qaralgan va kichik viloyat shaharchasidan chiqqan kambag'al gruzin yigitining podsholik Rossiyasida ko'p narsaga erisha olmasligini tushungan". Shunga qaramay, u ruhiy maktabni a'lo darajada tamomladi va 1894 yilda Tiflis ruhiy seminariyasiga o'qishga kirdi. Ruhiy maktabda va ayniqsa seminariyada, zulmatparastlik muhiti, kundalik mayda nazorat va o'zaro sotqinlik hukm surardi.¹⁹ Bu yerda qattiq tartib va deyarli harbiy intizom mavjud edi. Ajablanarli emas, Rossiya seminariyalari nafaqat rejim va cherkovning sodiq xizmatkorlarini, balki inqilobchilarni ham tarbiyaladi. Stalin o'zining inqilobiy faoliyati boshlanishini 15 yoshida deb hisoblar edi, u birinchi

¹⁶ Ulam Adam B. Stalin. The man and His Era. N.-Y., 1973, p. 19 — 20

¹⁷ Сталин И. В. Соч., т. 1, с. 407 — 423

¹⁸ Рой Медведев. О Сталине и сталинизме. — М.: Прогресс, 1990.-15-С.

¹⁹ O'sha Kitob-16-B.↑

marksist guruhlar bilan aloqalar o'rnatgan va yashirin adabiyotlarni o'qishga qiziqib qolgan payti. Shu yoshida u K.Marks va F.Englesning ilmiy adabiyotlarini o'qishni boshlagan. A. Ulam o'z kitobida yosh Stalinga katta ta'sir ko'rsatgan gruzin inqilobchisi Silvestr Jibladze haqida yozgan, u Gruziya sotsial-demokratiyasining taniqli vakillaridan biri bo'lgan va "Mesame-dasi" guruhining asoschilaridan biri edi. Stalinning rasmiy biografiyasida Jibladzening ismi hatto tilga olinmagan, u keyinchalik gruzin mensheviklariga qo'shib, 1918-yilda mustaqil Gruziya demokratik respublikasini tuzishda qatnashgan, 1921-yilda Sovet Gruziyasining tashkil topishi vaqtida hibsga olingan va 1922-yilda o'limidan biroz oldin ozod qilingan.²⁰ 1901-yil bahorida Stalin yashirin faoliyatga o'tdi. U ish tashlashlar va namoyishlarni, shu jumladan 1902-yil mart oyidagi mashhur Batumi namoyishini tashkil etishda ishtirok etdi.²¹ Bu yerda, Batumida, Stalin hibsga olindi va Sharqiy Sibirga surgun qilindi, u yerda taxminan ikki yil o'tkazdi. J.-J. Mariyning "Stalin" kitobida shunday deyilgan: "1905-yilda inqilob boshlanganda, Koba faqatgina mahalliy faollaridan biri edi. Inqilob uning uchun hech narsani o'zgartirmadi. Bu uni ochib bermadi, xuddi Trotskiyni imperiyaning boshqa burchagida ochib berganidek. Inqilob uning ichidan soyaday o'tdi. Stalin har doim kichik, o'rta yoki yirik rahbarlar guruhlaridagi qo'mita odam edi... Kobada ommaviy harakatni boshqarish uchun zarur bo'lgan hech qanday sifatlar yo'q edi: notiqlik mahorati, fikr yengilligi, keng dunyoqarash, kelajakni sezish, ishtiyoq. Nihoyat, odamlar o'z kundalik hayotini bir lahza tarixga aylantirish uchun ko'tarilganda, Stalin, sovuq va yashirin tabiati bilan, yo'qolib qolar edi. Qayta sahna ortida harakat qilishga qodir bo'lgan u 1905-yilda o'zini ko'rsatolmadi... Koba va inqilob bir-birlarini bilmas edilar".²² 1911–1912-yillarda Stalin o'z faoliyatini Rossiya imperiyasi poytaxtida davom ettiradi. Uning maqolalari tez-tez Peterburgning "Zvezda" gazetasi, "Pravda" va "Sotsial-Demokrat" gazetalarida chiqadi. Uning xizmatlari e'tibordan chetda qolmadi.²³ 1912 yil yanvar oyida bo'lib o'tgan VI (Praga) Butunrossiya konferentsiyasida u partiya Markaziy Qo'mitasiga zaqatan kooptatsiya qilindi, shuningdek, F.I. Goloshchekin, Ya.M. Sverdlov, E.D. Stasova, G.I. Petrovsky, A.V. Shotman, A.E. Badaev va A.S. Kiselev bilan birga Markaziy Qo'mitaning Rossiya byurosiga kiritildi.²⁴ Stalinning ambitsiyasi va o'zining mustaqilligi haqida ham ma'lumotlar mavjud. U Lenin bilan ko'p qarashlarda bo'lmagan, hattoki bolsheviklar fraksiyasiga a'zo bo'lgan, deb aytingan edi. Masalan, 1905-1906 yillarda

²⁰ См.: Ж о р д а н и я Ной. Моя жизнь. Стэнфорд, 1968, с. 15.

²¹ Рой Медведев. О Сталине и сталинизме. — М.: Прогресс, 1990.-18-С.

²² Marie Jean-Jacques. Staline, p. 36— 37.

²³ Adham Mavlonov, & Safoxon Mirzohidov. (2024). "UZBEK CULTURAL HERITAGE: PRESERVING TRADITIONAL SONGS IMPORTANCE AND METHODS". *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 12(8), 20–26. Retrieved from <https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/5848>

²⁴ Рой Медведев. О Сталине и сталинизме. — М.: Прогресс, 1990.-20-С.

Stalining Leninning qishloq xo'jaligini milliyalashtirish va yer haqida shaxsiy mulkni bekor qilish dasturiga qarshi chiqishlari edi.²⁵ 1909 yilda Baku matbuotida Stalining Leninning tashkiliy siyosati to'g'risida chiqishlari bo'lgan. 1910 - 1912 yillarda Stalin, Lenindek, bolsheviklar va mensheviklar o'rtasidagi kurashni kuchaytirib, yoritishga e'tibor qaratmadi.²⁶ Qiyinchiliklarga qaramay 1917-1922-yillarda millatlar ishi bo'yicha xalq komissari, ayni vaqtda 1919—1922-yillarda davlat nazorati xalq komissari, 1918-yildan Rossiya Harbiy inqilobiy kengashi a'zosi. 1922-1953-yillar partiya MK Bosh kotibi lavozimlarida faoliyat yuritdi. 20-yillarda partiya va davlatda yetakchi bo'lish uchun kurash davomida, partiya apparati va siyosiy fitnalardan foydalanib, partiyaga bosh bo'lib oldi va mamlakatda mustabid rejimni o'rnatdi. Mamlakatni jadal industrialashtirish va majburiy kollektivlashtirish siyosatini o'tkazdi. 20-yillarning oxiri — 30-yillarda haqiqiy va gumon qilingan raqiblarini yo'q qildi. Ommaviy terror tashabbuskori bo'ldi. 30 yillarning oxiridan fashistlar Germaniyasi bilan yaqinlashish siyosatini tutdi (qarang Sovet-German bitimlari (1939)), bu hol Ikkinchi jahon urushida xalq fojiasiga olib keldi. 1941-yildan SSSR XKS (Ministrlar Soveti) raisi. Urush yillarida S. Davlat Mudofaa komiteti raisi, Mudofaa xalq komissari, Oliy Bosh Qo'mondon. 1946—1947-yillarda SSSR Qurolli Kuchlari vaziri. Sovet Ittifoqi Marshali (1943), generalissimus (1945). Urush yillarida S. AQSh Prezidenti F.D. Ruzvelt va Buyuk Britaniya Bosh vaziri U. Cherchill bilan birga gitlerchilarga qarshi harbiy ittifoq (koalitsiya) tuzdi.²⁷ Urush tugagandan so'ng u „jahon sotsialistik tizimi“ni yaratishning g'oyaviy rahnomasi va amaliyotchisi bo'lib qoldi, bu hol „sovuq urush“ hamda SSSR bilan AQSh o'rtasidagi harbiy-siyosiy qaramaqarshilikni keltirib chiqargan va qurollanish poygasini kuchaytirgan.²⁸ Iosif Vissarionovich Stalinning o'limi 1953-yil 5-mart kuni kechqurun, 75 yoshida miya qon ketishi tufayli sodir bo'lgan.²⁹ 1953-yil 5-mart kuni soat 21:50 da shifokorlar Stalinning o'lganini e'lon qilishdi.³⁰

Xulosa: Lenin va Stalin — Sovet Ittifoqining asoschilari va rahbarlari, ularning faoliyati va zamonaviy tarixda muhim o'rin tutadi. Lenin Rossiyada sotsialistik inqilobni qarashlari amalga oshirib, Sovet davlatining poydevorini yaratgan bo'lsa, Stalin uning yo'lini davom ettirib, mamlakatni markazlashgan, mustabid rejimga aylantirdi. Leninning siyosiy hayoti asosan 1917-yilgi inqilob va Sovet Ittifoqi tuzilishi bilan bog'liq bo'lsa, Stalinning faoliyati 1920-1950-yillar oralig'ida, jadal industrializatsiya, kollektivizatsiya va ommaviy terror davri bilan ajralib turadi. Ular

²⁵ Сталин И. В. , т. 2, с. 168

²⁶ Шаумян С. Соч., т. 1. М., 1957, с. 267; Дубинский-Мухадзе И. Орджоникидзе, с. 92

²⁷ "Режим личной власти Сталина. К истории формирования, М., 1989"

²⁸ https://uz.wikipedia.org/wiki/Iosif_Stalin

²⁹ Медицинское заключение о болезни и смерти И. В. Сталина // Комсомольская правда. — 1953. — 6 марта (№ 55 (8535)).

³⁰ Радзинский Э. С. Сталин. Жизнь и смерть. — М.: АСТ: Астрель, 2011. — 540 с.

o‘zlarining qattiq siyosiy qarashlari bilan Sovet Ittifoqini xalqaro maydonda kuchli davlatga aylantirdi, biroq ularning metodlari jamiyatda ko‘plab qurbonlarga olib keldi.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. R.G.Sunny. The Soviet Experiment (Russia, the USSR, and the Successor States). New York. Oxford University Press, 1998.-3-P.
2. <https://tarix.sinaps.uz/hodisa/sovet-sotsialistik-respublikalari-ittifoqi/>
3. В.П. ВОЛКОВ. ИСТОРИЧЕСКАЯ РОЛЬ СССР В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ И ВСЕМИРНОЙ ИСТОРИИ. Гражданин. Выборы. Власть. № 1(27)/2023.-190-С.
4. Владлен Логинов: Ленин. Полная биография. Родина, 2021 г.-8-С.
5. <https://www.theguardian.com/>
6. З Рубанов С.А. Наследница. — Л., 1990. — С. 178
7. В.А. Перфилов. Жизнь Владимира Ильича Ленина: Вопросы и ответы.-С-74.
8. O'sha Kitob-80-B.↑
9. O'sha Kitob-82-B.↑
10. O'sha Kitob-96-B.↑
11. Пролетарская революция. -1924. - № 3. — С. 146
12. Владимир Ильич Ленин. Биографическая хроника. Т. 5. — М.: Политиздат, 1974. — С. 68
13. <https://uz.wikipedia.org/wiki/>
14. Ulam Adam V. Stalin. The man and His Era. N.-Y., 1973, p. 19 — 20
15. Сталин И. В. Соч., т. 1, с. 407 — 423
16. Рой Медведев. О Сталине и сталинизме. — М.: Прогресс, 1990.-15-С.
17. O'sha Kitob-16-B.↑
18. См.: Ж о р д а н и я Ной. Моя жизнь. Стэнфорд, 1968, с. 15.
19. Рой Медведев. О Сталине и сталинизме. — М.: Прогресс, 1990.-18-С.
20. Marie Jean-Jacques. Staline, p. 36— 37.
21. Рой Медведев. О Сталине и сталинизме. — М.: Прогресс, 1990.-20-С
22. С т а л и н И. В. , т. 2, с. 168
23. Шаумян С. Соч., т. 1. М., 1957, с. 267; Дубинский-Мухадзе И. Орджоникидзе, с. 92
24. "Режим личной власти Сталина. К истории формирования, М., 1989"
25. https://uz.wikipedia.org/wiki/Iosif_Stalin
26. Медицинское заключение о болезни и смерти И. В. Сталина // Комсомольская правда. — 1953. — 6 марта (№ 55 (8535)).
27. Радзинский Э. С. Сталин. Жизнь и смерть. — М.: АСТ: Астрель, 2011. — 540 с.
28. Adham Mavlonov, & Safoxon Mirzohidov. (2024). "UZBEK CULTURAL HERITAGE: PRESERVING TRADITIONAL SONGS IMPORTANCE AND

METHODS". *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 12(8), 20–26. Retrieved from

<https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/5848>

29. A. Mavlanov, & S. Mirzohidov (2024). THE CULT OF WATER IN THE ANCIENT BELIEFS OF THE UZBEKS OF THE FERGANA VALLEY. *Science and innovation*, 3 (C1), 5-7. doi: 10.5281/zenodo.10471818

